

YƏHUDİLİKDƏ PEYĞƏMBƏRLİK VƏ PEYĞƏMBƏRLƏR

Şükür ƏNDƏLİFOV,

Bakı İslam Universitetinin

Dinlər tarixi üzrə magistri,

s.andalifov@gmail.com

AÇAR SÖZLƏR: *Yəhudilik, peyğəmbər, inanc, müqəddəs.*

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *иудаизм, пророк, вера, святость.*

KEY WORDS: *Judaism, Prophet, faith, holy.*

Giriş

Peyğəmbərlik əksər dinlərdə qəbul edilən təməl inanclardan biridir. Qiyamət günü Allah-Təala “Nə üçün Mənə inanmadın? Mənə ibadət etmədin?” və s. suallar soruşduqda insanlar “Ey Rəbbimiz! Biz bundan xəbərsiz idik” deməsinlər deyər peyğəmbərlər göndərmiş, istədiklərini onlar vasitəsilə bəndələrinə bildirmişdir. Bu baxımdan peyğəmbərlər insanlara qarşı höccət təşkil edirlər. Biz də bu məqaləmizdə Yəhudilikdə peyğəmbərlik inancının hansı şəkildə olduğunu və kimləri peyğəmbər olaraq qəbul etdiklərini göstərməyə çalışmışıq.

İlk növbədə qeyd etməliyik ki, peyğəmbər də insandır və bəşəri xüsusiyyətlərə sahibdir. Digər tərəfdən, onlar Tanrının yer üzündəki elçiləridir. Peyğəmbərliyin isbatı onların göstərdiyi möcüzələrlə mümkündür. Bu möcüzələrə peyğəmbərlərin dövründə yaşayanlar şəxsən şahid olmuşlar. Daha sonrakı dövrlərdə isə insanlar onların varlığından dəqiqlik ifadə edən mütəvatir xəbərlərlə xəbərdar olmuşlar.

Peyğəmbərlik inancı

İnsan şüura sahib olduğuna görə mükəlləf varlıqdır. Uca Yaradan “**Mən cinləri və insanları yalnız Mənə ibadət etmək üçün yaratdım!**” [1, “Zəriyə”, 56] buyurur. Deməli, insan Yaradanını tanımaq, Ona inanmaq və qulluq etməklə mükəlləfdir. İnsan Allahın ona verdiyi ağılla Yaradanını tapa bilər. Lakin Ona necə qulluq edəcəyini, Allah-Təalanın bəndələrindən nələr istədiyini, əmr və qadağalarını yalnız öz ağılı ilə bilə bilməz. Bütün bunları öyrədəcək elçiyə ehtiyac vardır. Mənəvi sağlamlığın qorunması peyğəmbərlərin öyrətdiklərinə və onların nə qədər hissəsinin həyatımıza tətbiq etməyimizə bağlıdır. Həzrət Peyğəmbər (s) də “*Mən gözəl əxlaqı tamamlamaq üçün göndərildim*” (Müvəttə, Hüsnül-Xülq, 8; Əhməd ibn Hənbəl, 2/381) buyurur.

İnsanların mənəvi kirlərdən təmizlənməsinə və kamil insan kimi yetişməsinə kömək etmək məqsədilə göndərilmiş peyğəmbərlərin vəzifələrinə inanıb gözəl əməl işləyənləri Cənnətlə müjdələmək, kafir və asiləri Cəhənnəmlə qorxutmaq, insanların ixtilafa düşdükləri mövzularda hökm vermək daxildir [2, s.135].

Allah-Təala insanlara aralarından seçdiyi şəxsləri peyğəmbər olaraq göndərmişdir. İnsanlar ağıl, zəka, düşüncə, baxış, fikir, dəyərləndirmə və s. baxımından fərqli olduqlarından, peyğəmbərliyin təsdiqi üçün bir sübut istəyə bilərlər. Onların peyğəmbərlərdən istədikləri insanların normal olaraq edə bilməyəcəyi, lakin Allahın qüdrəti ilə ola biləcək şeylərdir ki, buna möcüzə deyilir. Deməli, möcüzə peyğəmbərin Allah-Təala tərəfindən vəzifələndirildiyini təsdiq edən dəlildir. Qurani-Kərimdən bununla əlaqəli bir neçə misal gətirə bilərik.

Babil hökmdarı Nəmrud böyük bir tonqal yandırmağı və Həzrət İbrahimi (ə) həmin tonqala atmağı əmr edir. Lakin Uca Yaradan oda “İbrahimi yandırmamasını” buyurur və od onu yandırmır: **“(Nəmrud və ətrafındakılar öz camaatına) belə dedilər: “Əgər (tapındıqlarınıza yardım göstərmək, onları xilas etmək üçün) bir iş görəcəksinizsə, onu (İbrahimi) yandırın və tanrılarınıza kömək edin!” Biz də: “Ey atəş! İbrahimi qarşı sərən və zərərsiz ol! (Hətta soyuğun belə ona zərər yetirməsin!)” – deyə buyurduq”** [1, “Ənbiya”, 68-69].

Həzrət Musanın (ə) əsası bəzən ilan, bəzən isə əjdaha olmuş [1, “Taha”, 17-21], əlindəki əsası ilana çevrilib sehrbazların dəyənəklərini udmuş [1, “Taha” 67-70], əsası ilə dənizə vurduqda dəniz iki yerə ayrılmış və qövmü oradan keçib qurtulmuşdur [1, “Nəm”, 16-19].

Həzrət Süleyman isə (ə) heyvanlarla danışar, küləyə və cinlərə hökm edərmiş [1, “Nəm”, 39].

Həzrət Saleh (ə) Səməd qövmünə peyğəmbər olaraq göndərilmişdi. Qövmü onun peyğəmbərliyini qəbul etmədi. “Dağdan bir dəvə çıxarsan, peyğəmbər olduğuna inanarıq” - dedilər. Həzrət Salehin (ə) duasından sonra Allah-Təala dağdan bir dəvə çıxartdı. İnanmaq niyyəti olanlar inandı. İnanmayanlar isə “Sən sehrbazsan və bu etdiyən də sehrdir” - dedilər [1, “Şüəra”, 143-158].

Yuxarıda möcüzə ilə əlaqəli verilən misalların sayını artırmaq mümkündür.

Yəhudilikdə peyğəmbərlik inancı və Musa peyğəmbər

Səməvi dinlər deyildikdə vəhy yolu ilə nazil olan dinlər nəzərdə tutulur. Həmin dinlər Yəhudilik, Xristianlıq və İslamdır.

Nübüvvət Yəhudilikdə təməl inanclardan biridir. Müsəlmanlar kimi yəhudilər də Həzrət İbrahimi (ə) bütün peyğəmbərlərin atası olaraq qəbul edirlər. Musa ibn Meymun (1135-1204) tərəfindən sistemləşdirilən 13 maddəli inanc əsaslarından 6 və 7-ci əsasları nübüvvət təşkil edir. “Tam iman ilə inanıram ki, peyğəmbərlərin sözləri haqdır. Tam iman ilə inanıram ki, ustadımız (müəllimimiz) Musanın nübüvvəti mütləq ki qalır. O, peyğəmbərlərin hamısından, özündən əvvəl və sonra gələn peyğəmbərlərdən üstün olmuşdur”. Yəhudi peyğəmbərləri içərisində ən yüksək məqam Həzrət Musaya (ə) aiddir. Bu da onun Tanrı ilə münasibətlərinin ən yüksək mərtəbədə olmasından və Onunla əlaqə qurmasında heç bir vasitəyə ehtiyac duymamasından irəli gəlir [2, s.33].

Qurani- Kərimdə adı ən çox çəkilən Musa peyğəmbər (ə) Həzrət Yusifdən (ə) sonra Allahın İsrailoğullarına göndərdiyi “ulul-əzm” peyğəmbərlərdən biridir. İmranın oğlu olan Həzrət Musanın (ə) soyu Həzrət Yaqub (ə) və Həzrət İshaq (ə) yolu ilə Həzrət İbrahimi (ə) qədər çatır. Harun Musanın qardaşdır.

Bəni-İsrail xalqının Misirdə sayı diqqət çəkəcək qədər artmışdı. Bundan narahat olan

Firon xalqın bütün mallarını əllərindən aldı, özlərini isə əsir götürdü. Həmçinin artımın qarşısını almaq üçün yeni doğulan oğlan uşaqlarını öldürməyi əmr etdi. Bu zaman Bəni-İsraildə Musa adında bir oğlan uşağı doğuldu. Anası uşağı qurtarmaq üçün çarə axtardı. Allahın əmri ilə bir sandıq düzəldi, ağzını bağladı və qızına: “Al bu sandığı suya burax və suyun sandığı hansı istiqamətə apardığına bax” - dedi.

Qız anasının dediyi kimi etdi və sandıq Nil çayında suyun axarı istiqamətində üzərək Fironun sarayına çatdı. Anası ona dedi: “Sən sarayda işləyirsən, get, bax gör, sarayda sandığı nə etdilər və gəl mənə xəbər ver”.

Sandıq sarayın yanındakı sahilə çatanda ilişib qaldı və cariyələrdən biri onu götürüb sarayın xanımına gətirdi. Xanım çox sevindi və Firona “Bizim övladımız olmadı, bu uşağı övladlığa götürək, həyatımız onunla daha firavan keçər” dedi. Firon xanımının fikrini bəyəndi və onun qədər məmnun oldu.

Bu hadisə ilə bağlı Qurani-Kərimdə buyrulur: **“Fironun qadını (Asiyə) dedi: “Bu uşaq mənim də, sənin də göz bəbəyimiz (gözaydınlığımız, gözümüzə sevinc olsun). Onu öldürməyin. Ola bilsin ki, (o böyüyəndə) bizə bir fayda verər, yaxud da onu oğulluğa götürərik!” Onlar (işin nə yerdə olduğunu, bu uşağın əlində həlak olacaqlarını) bilmirdilər”** [1, “Qasas”, 9].

Musanın sarayda qalması dəqiqləşdikdən sonra ona süd anası axtarıldı. Bir çox qadın çağırıldı. Ancaq uşaq heç bir ananı əmmədi. Sarayda işləyən bacısı süd anası olaraq öz anasını tövsiyə etdi. Anası gəldi və övladına süd verdi. Anası hər gün Musanı Fironun sarayında əmizdirməyə başladı. Vəzir Haman bu vəziyyətdən şübhələndi və Musanın anasına: “Yoxsa bu uşaq sənindir? Səndən başqa heç bir qadının südünü qəbul etmir, yalnız sənin südünü əmir!” - dedi. Qadın onu: “Bütün uşaqlar məni sevir, mən də onları sevirəm, çünki mənim südüm dadlıdır” – cavabı ilə qane etməyə çalışdı.

Bir gün Musa (ə) bir yəhudi ilə misirlinin dalaşdığını gördü. Yəhudi Musadan (ə) ona kömək etməsini istədi. Musa (ə) onları ayırmaq üçün araya girdi və misirlini vuraraq itələdi. Misirli yerə uzanaraq can verdi. Ölüm xəbəri bütün Misir xalqına bəlli oldu. Bir nəfər Musanın yanına gələrək dedi: “Ey Musa, misirlini öldürdüyün eşidildi. Səni öldürmək üçün indi bir araya gəlirlər. Dərhal buradan qaç” [3, s.218]. Beləliklə, Musa Misiri tərk etdi və Mədyən torpaqlarına doğru hərəkət etməyə başladı. Heç vaxt şəhər xaricinə çıxmadığı üçün Mədyənin hansı istiqamətdə olduğunu bilmirdi. Hətta özü ilə yemək də götürməmişdi. Allah-Təala Həzrət Cəbraili (ə) göndərdi və ona Mədyən yolunu göstərdi. O dövrün şəraitinə görə, Mədyən Misirdən 8 günlük məsafədə yerləşirdi.

“O, Mədyən tərəfə yönəltdiyi zaman dedi: “Ola bilsin ki, Rəbbim mənə (Mədyənə aparıb çıxaran) doğru yolu göstərsin!” [1, “Qasas”, 22].

Mədyən torpaqlarına çatan Musa bir su quyusunun yanında dayandı. Həmin əsnada camaat Mədyən qalasından sürüləri çıxarırdı. Qaladan çıxan sürülər birbaşa oradakı quyuya tərəf gəldilər. Bir az sonra bütün çobanlar qoyunları sulamaq üçün quyunun ətrafına topladılar. O, quyunun başında heyvanları sulamaq üçün dayanan çobanlardan başqa iki gənc qız gördü və onlardan soruşdu: “Siz nə üçün qoyunlarınızı sulamırsınız?” Onlar: “Çobanlar getməsələr,

heyvanlarımızı sulaya bilmirik!” - dedilər. “Qoyunları niyə siz otarırsınız? Sizin heç kiminiz yoxdur?”, - deyə Musa (ə) maraqlandı. Onlar da “Çox yaşlı və taqətsiz atamız var” - dedilər. “Buna görə də qoyunları biz sulayıb, otarıyıq. Eyni zamanda kişilərin arasına girmək istəmirik. Ancaq onlar çəkilib gedəndən sonra sürülərimizi sulayıyıq. Sürüləri əvvəlcə onlar suladığı üçün bəzən quyuda su qurtarır. Bu səbəbdən biz heyvanlarımızı sulaya bilmirik”.

Bunlar Həzrət Şüeybin (ə) qızları Səfurə və Süfeyra idi. Musa (ə) 8 gündür ac olmasına baxmayaraq, quyudan su çəkdi və bacıların heyvanlarını suladı. Qızlar ona təşəkkür edərək oradan ayrıldılar.

Şüeyb (ə) qızlarının heyvanları sulamaqdan erkən qayıtdıqlarını gördükdə məəttəl qaldı və onlardan bunun səbəbini soruşdu. Qızlar saleh bir insanın onlara kömək etdiyini, ancaq bu ölkədə belə birinin olmadığını söylədilər. Bu adamın kim olduğu Şüeybin (ə) diqqətini çəkdi və qızına onu gedib çağırmasını söylədi. Bir az sonra qızlardan biri utanaraq gəldi və atasının Musanı (ə) çağırıldığını söylədi. Birlikdə Şüeybin (ə) yanına getdilər. Ondan kimliyini soruşan Şüeybə (ə) Musa (ə): “Mən Həzrət Yaqubun nəslindən İmranın oğlu Musayam” - dedi və başına gələnləri danışdı. “Qorxma, burada Fironun hökmü keçməz”, - deyə Şüeyb cavab verdi.

Şüeyb (ə) Həzrət Musanı çox bəyənmişdi. Onu yanında saxlamaq istədi. Bir çarə düşündü və qızı Səfurə ilə evlənməsini təklif etdi. Musa (ə): “Mənim malım yoxdur, necə evlənə bilərəm?” - dedi. Şüeyb isə bildirdi ki, ondan heç bir mal istəmir, sadəcə bir şərti var: “8 il müddətinə qoyunlarımızı otarıb, bizə çobanlıq edəsən. Əgər sən bu müddəti 10 ilə qədər uzatsan, bu da sənə yaxşılıq olar. Artıq iş yükləyərək səni yormaram, bundan narahat olma”. Onun qayəsi Musanı (ə) yanında bir qədər də saxlamaq idi.

Nəhayət, 8 il bitdikdə Şüeyb (ə) qoyunları kürəkəninə və qızına hədiyyə etdi. Lakin Musa (ə) xidmətinə davam edərək 10 ilə tamamladı. Sonuncu il heyvanlar əkiz doğdu. Şüeyb (ə): “Bu, Allahın Musanın ailəsinə ikramıdır” - dedi.

10 il sonra Musa (ə) xanımı ilə birlikdə Mədyəndən ayrıldı. Şiddətli yağış yağdı. Hər yer qarqaranlıq idi. Onlar gecəni keçirmək üçün mübarək Tur dağında bir mağaraya sığındılar. Onların od və işığa ehtiyacı vardı. Uzaqda parlaq bir işıq göründü. Xanımına “Sən dayan mən gedib od gətirim” - dedi. Getdi, ancaq nə od, nə də oda bənzər bir şey tapdı. Əslində isə gördüyü od onu peyğəmbərliyə hazırlamaq üçün ilahi işarə idi. Bir müddət sonra onu çağırən səs eşitdi: “Ey Musa! Mən sənə Rəbbinəm, ayaqqabılarını çıxar. Çünki sən müqəddəs Tuva vadisindəsən. Mən səni peyğəmbər seçdim. Sənə vəhy etdiyimə qulaq as. Şübhəsiz, mən Allaham, məndən başqa Tanrı yoxdur. Mənə ibadət et və məni anlamaq üçün namaz qıl”.

Həmin səs əsasını yerə vürməsinə və əlini cibinə qoymasına söylədi. Allah-Təala beləcə möcüzəsini göstərdi - əsa ilan oldu, əli isə qaranlıqda işıq saçdı.

Musaya Fironu və xalqını haqq dinə dəvət etmək vəzifəsi verildi. Lakin Musa (ə) çox narahat idi. Həm əvvəllər etdiyi günahdan qorxur, həm də Allahın vəzifəsini yerinə yetirə bilməyəcəyini düşünürdü. Allahdan qardaşı Harunu köməkçi verməsini istədi. Uca Yaradan qardaşı ilə birlikdə Fironun yanına getməsinə və ondan Allahın adına İsrail xalqını sərbəst buraxmasını, onlara əziyyət verməməsinə istəməsinə söylədi.

Musa (ə) Tur dağında gördüklərini ailəsinə danışdı. Sonra Misirə Harunun evinə getdilər

və Musa (ə) ilahi vəzifəsindən qardaşını xəbərdar etdi. Harun: “Əgər söylədiklərin doğrudursa, indi gedək”, - dedi. İki qardaş Fironun sarayına getdilər və Musa (ə) sözə başladı.

- Mən Aləmlərin rəbbi olan Allahın peyğəmbəriyəm. İsrailoğullarını sərbəst buraxmaq üçün Allah məni sənə göndərdi.

- Balaca ikən tərbiyə edib böyütdüyümüz uşaq sən deyilsən? Daha sonra bir adam öldürüb qaçmışdın.

- Bəli, o adamı istəmədən, qəza nəticəsində mən öldürmüşdüm. Lakin Allah tövbəmi qəbul etdi.

- Sənin bəhs etdiyən və məni peyğəmbər olaraq göndərdi dediyin Allah kimdir ki?

- Allah aləmlərin və bütün bu varlığın rəbbidir. O, sizin də, sizdən əvvəl gələn atalarınızın da Rəbbidir.

Firon dəlil istədi. Musa (ə) əsasını yerə atdı və o, böyük bir ilan oldu. Ətrafındakılar Musanın (ə) sehrbaz olduğunu dedilər. Onda Firon Musaya (ə) onun ölkəsindəki sehrbazlarla qarşılaşmaq təklifi etdi. Musa (ə) təklifi qəbul etdi. Tamaşa üçün sarayın qarşısında böyük bir izdiham yarandı. Firon sehrbazlara böyük vədlər verdi.

Əvvəlcə sehrbazlar iplərini yerə atdılar və iplər hərəkət etməyə başladı. Sonra Musa (ə) əsasını yerə atdı. Əsası böyük bir ilana çevrilərək sehrbazların iplərini uddu. Bunu görə sehrbazlar iman gətirib səcdə etdilər və Musanın (ə) peyğəmbərliyini qəbul etdilər. Fironun təhdidlərinə qulaq asmadılar. Bu əsnada Nil çayı daşaraq ortalığı su basdı. Xalq bunun səbəbini Fironun Musaya (ə) iman etməməsində gördü. Firon Musaya (ə) bunun qarşısını alarsa və sular çəkilərsə, iman edəcəyini bildirdi. Musa (ə) selin qarşısını alsada, Firon sözündə durmadı [1, “Qasas”, 1-32].

“Musa dedi: “Ey Rəbbimiz! Sən Firona və əyan-əşrafına dünyada zinət və mal-dövlət ehsan etdin! Ey Rəbbimiz! (Bu sərvəti onlara bəndələrini) Sənin (haqq) yolundan azdırmaq üçün verdin? Ey Rəbbimiz! Onların mal-dövlətini məhv et və ürəklərini möhürlə (sərtləşdir) ki, şiddətli əzabı görməyincə iman gətirməsinlər!” [1, “Yunus”, 88].

Bundan sonra hər bir ailəyə ayrı-ayrılıqda müsibətlər gəlməyə başladı. Quraqlıq yaşandı. Xalq arasında xəstəlik yayıldı. Buna görə də Firon məcbur qalaraq Bəni-İsrailin Misirdən çıxmasına icazə verdi. Ancaq təhlükə keçdikdə hər zaman olduğu kimi yenə icazəsindən geri addım atacaqdı... Həzrət Musanın (ə) önündə Qırmızı dəniz, arxasında isə Firon ordusu var idi [4, s.291]. Qurani-Kərimdə bu barədə deyilir: **“Onda Musaya belə vəhy etdik: “Əsanla dənizə vur!” (Musa əsasını dənizə vuran kimi) o dərhal yarıldı (İsrail oğullarının soyuna müvafiq olaraq on iki hissəyə bölündü) və hər hissə böyük (uca) bir dağ kimi oldu”** [1, “Şüəra”, 63].

Həzrət Musa (ə) və qövminin arxasınca Firon və ordusu dənizdə açılan yolla irəlilədilər. Lakin suların altında qalaraq həlak oldular. Bəni-İsrail isə xilas oldu. Həmin gün Məhərrəmin 10-cu günü idi və şükür orucu tutuldu.

Peyğəmbərliklə əlaqəli terminlər

a. Yəhudilərin müqəddəs mətnlərində peyğəmbəri ifadə etmək üçün əvvəlcə “nabi”¹ olmaq üzrə “hozeh”, “roeh” və “iş ha–elohim” kimi terminlərdən istifadə olunmuşdur. İslam dinində də peyğəmbər mənasına gələn “nəbi” sözündən istifadə edilir. Çağırmaq mənasında olan “nabu” feilindən törəmiş “nabi” kəlməsi Tanahda ilk dəfə “Çünki o bir peyğəmbərdir” şəklində Həzrət İbrahim üçün istifadə olunmuşdur [5, “Təsniyə”, 18]. “Hozeh” (əvvəlcədən görünən) və “roeh” (görən) kəlmələrinin hər ikisi digər insanlardan fərqli olaraq, peyğəmbərin bir öndər, rəhbər olduğu mənasını ifadə edir [6, s.316]. Yəhudilər qadın peyğəmbərlərin də olduğuna inanırlar və onları “*nəbiah*” adlandırırlar. Tanahda da onların adlarının çəkildiyi bildirilir. Buna misal olaraq Həzrət İbrahimin xanımı Saranı və Həzrət Musanın bacısı Məryəmi göstərə bilirik [5, “Çıxış”, 20-21].

b. Əhdi-Ətiqdə peyğəmbərləri ifadə etmək üçün eyni mənaya gələn bir neçə fərqli sözdən istifadə olunmuşdur. Məsələn:

“Allah adamı” – bu terminlə sadəcə peyğəmbər nəzərdə tutulub, heç bir kahin və ya rəhbər aid edilməyib [5, “Təsniyə”, 1, “Yeşua”, 6].

“Allahın qulu və ya qul” – bu termin də bir neçə peyğəmbər üçün istifadə olunub ki, onlardan biri Musa peyğəmbərdir [5, “Çıxış”, 31, “Saylar”, 7-8].

“Qullarım peyğəmbərdirlər” – bu termin bir neçə yerdə keçir və rəbbin öz şəriətini İsrailoğullarına bu peyğəmbərlər vasitəsi ilə göndərdiyini ifadə edir [5, “Yeremya”, 4].

İslam dinindən fərqli olaraq, Yəhudilikdə nəbi və rəsul ayrılığı yoxdur. Yəhudi inancında sadəcə nəbilik vardır və bütün peyğəmbərlər nəbi qəbul edilir.

Peyğəmbərlik üçün şərtlər

Yəhudilərə görə, bir şəxsin peyğəmbər olması üçün aşağıdakı 2 şərt olmalıdır. Əgər bu 2 xüsusiyyət yoxdursa, o, yalançıdır.

a) İnsanları Allaha qulluq etməyə çağırmalı və Allahdan başqa ilahların arxasınca getməməlidir [5, “Yeremya”, 14].

b) Söylədiyi sözlər “On Əmr”ə uyğun olmalı və gələcəyə dair verdikləri xəbərlər reallaşmalıdır [5, “Təsniyə”, 20-22].

Peyğəmbərlərin vəzifələri

Yəhudilərə görə, peyğəmbərlərin məsul olduğu vəzifələr aşağıdakılardır.

- a) Tanrıdan vəhy alırlar;
- b) Üstün qüdrətin nəzarəti altındadırlar [5, “Yeşaya”, 11];
- c) Əmanət verildikdə onu olduğu kimi geri qaytarırlar [5, “Yeremya”, 8];
- d) Sözlərini Tanrının sözlərinə uyğun olaraq söyləyirlər və onların doğruluğu heç kimdə şübhə yaratmır [5, “Yeşaya”, 5].

¹ Ərəb dilindəki qarşılığı “nəbi” kəlməsidir

Peyğəmbərlərin sayı və peyğəmbərlik yaşı

Yəhudilərin peyğəmbərlik anlayışı məzhəbə görə dəyişir. Bu da öz növbəsində peyğəmbərlərin göndərilmə ardıcılığına və sayına təsir göstərir. Belə ki, Həzrət Davud, Həzrət Süleyman və Daniel kimi şəxslər ümumilikdə peyğəmbər sayılırlar. Ancaq bir neçə yəhudi alimi onların da peyğəmbər olduğunu demişdir. Bəzi yəhudi alimlərinə görə, bir peyğəmbərin adı müqəddəs mətnlərdə atasının adı birlikdə çəkilirsə, həmin şəxs peyğəmbərdir və onun atası da peyğəmbər olaraq qəbul edilir. Məsələn, Odedin oğlu Azariya, Hananinin oğlu Yehu, Yehuyadanın oğlu Zəkəriyyə bu yolla peyğəmbər sayılır.

Talmudda qeyd olunur ki, İsrailoğullarına 55 peyğəmbər göndərilmişdir. Bunlardan 48 nəfəri kişi, 7 nəfəri isə qadın peyğəmbərlərdir.

Yəhudilərə görə, Tanrı istədiyi şəxsə istədiyi vaxt peyğəmbərlik verir, lakin peyğəmbər olacaq şəxs təhsilli və kamil insan olmalıdır [7, s.122].

Hesab olunur ki, Tanahda adları keçən peyğəmbərlərə müxtəlif yaşlarda peyğəmbərlik verilib. Belə ki, onların arasında uşaqlıq, gənclik və qocalıq dövrlərində peyğəmbər olanlar var. Rəvayətə görə, Həzrət Musaya 80, Həzrət Haruna isə 83 yaşında peyğəmbərlik verilmişdir [5, “Çıxış”, 7]. Aşağıda adları qeyd olunan peyğəmbərlərin adları Tanahda da keçir:

Yəhudi peyğəmbərlər					
Nö	Adı	Nö	Adı	Nö	Adı
1	İbrahim	15	Süleyman	29	Yeşeya
2	İshaq	16	İddo	30	Yoel
3	Yaqub	17	Mihayihu	31	Nahum
4	Musa	18	Ahiya	32	Hababkum
5	Harun	19	Yehu b. Hanani	33	Tzefenya
6	Yuşa	20	Hiziel	34	Uriya
7	Pinhas	21	Eliezer b. Dedo	35	Yeremya
8	Yael	22	Hosea	36	Hezekiel
9	Elkanah	23	Amos	37	Daniel
10	Eli	24	Mika	38	Baruh. Neriya
11	Samuel	25	Amoz	39	Sereya b. Mahseya
12	Gad	26	Eliya	40	Haggay
13	Natan	27	Elişa	41	Zekeriya
14	David	28	Yona	42	Malaki

Nəticə

Beləliklə, bir dini digərindən fərqləndirən xüsus onun fərqli tarix, inanc və ibadət şəklinə malik olmasıdır. Yəhudilər özlərini Tanrı tərəfindən seçilmiş ümmət kimi görürlər. Hər bir peyğəmbərin möcüzəsi olduğu kimi, Həzrət Musanın (ə) da möcüzələri olmuşdur. Bu möcüzələrə Uca Yaradanın qüdrəti olmadan insan oğlunun gücü çatmadığını Firon hamıdan yaxşı bilirdi, bununla belə, yenə də onun gətirdiyi dinə inanmadı. Həzrət Musa (ə) Allahın köməyi ilə əsasını dənizə vuraq dənizi yarıya böldü və Fironun əsarətindən həm özü, həm də xalqı xilas oldu. Buna görə Musa (ə) İsrail xalqının xilaskarı hesab olunur.

ƏDƏBİYYAT

1. Qurani-Kərim (ərəb dilindən tərcümə edənlər: Bünyadov Z.M., Məmmədəliyev V.M.).Ankara: Türkiyə Diyanət Vəqfi, 2018.
2. Mehmet Bayrakdar. Üç Dinin Tarihi. Ankara: Say yayınları, 2016.
3. Ahmet Karaman. Mukayeseli Dinler Tarihi. İstanbul: M.U. İlahiyyat Fakültesi Yayınevi, 2016.
4. Mahmut Aydın. Ana Hatlarıyla Dinler Tarihi. İstanbul: Ensar, 2015.
5. Müqəddəs Kitab / <http://kitabxana.net/files/books/file/1447926392.pdf>
6. Abdurahman Küçük, Günay Tümer, Mehmet Alparslan. Dinler Tarihi. İstanbul: Berikan Yayınevi, 2016.
7. Bekir Karlığa. Delaletul Hairin. DİA, cild IX. İstanbul: 1994.
8. Salime Leyla Gürkan. Anahatlarıyla Yahudilik. Ankara: İSAM Yayınları, 2016
9. Mehmet Bulut. Müsəlmanın İman Əsasları. Bakı: İpəkyolu nəşriyyatı, 2018.
10. Eldar Hasanov. Yahudilikdə Peygamberlik və Peygamberlər // “İslam və Toplum” araşdırma dergisi, c.3, 2014.
11. Osman Nuri Topbaş. Nəbilər Silsiləsi-2. Bakı: Erkam Yayınları, 2006.

Шукюр Андалифов

ПРОРОЧЕСТВА И ПРОРОКИ В ИУДАИЗМЕ**РЕЗЮМЕ**

Иудаизм - это посланная Богом и имеющая священную книгу божественная религия. Основы веры в зависимости от религии могут меняться. Каждая посланная Богом религия имеет своего путеводителя, старейшину, который проповедует и обучает религию людям. Все религии имеют присуще себе свои собственные веры и ценности. Пророчество также является одним из основных убеждений в иудаизме. Они верят, что так как эта религия является Божественной, есть один или несколько посланников Бога. Человек - совершенное существо, но для раскрытия религии ему требуется учитель, чтобы научить его. Пророки - это образцовые люди, которые посланы Богом, чтобы учить людей отличать правду от лжи, запретов от разрешений. Защита нравственного здоровья зависит от учений Пророков и от того, сколько из них мы используем в нашей жизни. Пророки были посланы для того, чтобы учить людей Божьим заповедям и запретам, очищать людей от духовной грязи и делать их совершенными.

Shukur Andalifov

PROPHECY AND PROPHETS IN JUDAISM**SUMMARY**

Judaism is a divine religion with a holy book, revealed by God. The basis of faith may vary from religion to religion. Every religion revealed by God has its guide and elder who preaches and teaches religion for people. All religions have their own beliefs and values. Prophecy is also one of the basic beliefs in Judaism. They believe that this religion is divine and there is one or more messengers of God. Man is a perfect being, but for revelation of religion he needs a teacher. The Prophets are exemplary individuals sent to teach people to distinguish truth from falsehood and bans from allowances. The protection of moral health and virtue depends on the teachings of the prophets and degree of our usage of them in our lives. Prophets were sent to teach people God's commands and prohibitions, to purify people from spiritual dirt and to make them perfect.